

Selemonas Paltanavičius

Paskui Lietuvos gamtos spalvas



Pažintinė
spalvinimo
knyga

baltos lankos
VADOVĖLAS

Illustravo Monika Puzauskaitė



Tikrinis baravykas

Mes sakome, kad girioje daugiausia medžių. Tačiau gali būti, kad esame neteisūs, nes grybų ten daugiau. Ne visada juos matome, nes grybiena yra išsiraizgiusi po samanomis, paviršiniame miško dirvožemio sluoksnyje. Iš šios grybienos išauga vaisiakūniai – tai, ką vadiname grybais. Jie turi luobele dengtą kepurėlę. Iš apatinės pusės ši kepurėlė gali būti su lakšteliais ar vamzdeliais, pro kuriuos išbyra grybų sporos. Grybai – ne augalai, jie sėklų neturi.

Tikrinis baravykas kepurėlės apačioje turi vamzdelius. O pati kepurėlė gali būti šviesiai rusva, pilka, ruda, juosvai ruda, beveik juoda. Pradžioje ji būna pūsta, paskui plokštėja – seno grybo pasidaro plokščia ir sprindžio skersmens ar dar didesnė. Kotas storas, tačiau seno baravyko jis gali būti plonas ir 15–20 centimetrų ilgio.

Sakome, kad grybai, ypač baravykai, nuo mūsų slepiasi, todėl juos sunku rasti. Tačiau, jei žinosime, kad tikriniai baravykai auga po beržais, ąžuolais ar spygliuočiais medžiais, juos rasti bus lengviau. Be tikrinių, Lietuvos giriose auga kitokių spalvų ir kitokio dydžio pušyniniai, smiltyniniai, rudakepuriai, auksakočiai, tamprieji baravykai, taip pat perkūnbaravykiai ir šėtonbaravykiai.





Drugys citrinukas

Iš daugiau kaip 2 000 Lietuvoje gyvenančių drugių rūšių tik 130 skraido dieną ir vadinami dieniniais drugiais. Toks yra baltukų šeimos drugys citrinukas.

Drugio vardas paaiškina jo spalvą, nes patinėliai iš tikrųjų yra ryškiai geltoni, patelės šviesesnės, gelsvai žalsvos. Sparnų centre yra ryškūs tamsiai oranžiniai taškai. Pavasarį po žiemos dar mažai spalvų turinčioje girioje citrinukai labai pastebimi, plazda ore lyg saulės spinduliukai. Tačiau ir vasarą šis didelis drugys, tarp kurio išskleistų sparnų galų yra 6 centimetrai, iš karto krinta į akis.

Seniau citrinukus dar vadino šaltekšniniiais drugiais, nes ant šių medelių lapų jie deda kiaušinėlius, jų lapais maitinasi žali vikšrai. Iš kiaušinėlio išsiritęs citrinuko vikšras padidėja šimtą kartų ir siekia 3,5 centimetro ilgį.

Citrinukai – ilgiausiai gyvenantys drugiai. Kiti drugiai skraido 1–2 mėnesius, o šie suaugę gyvena 8–10 mėnesių. Vasaros gale išsiritę citrinukai skraido iki lapkričio, tada pasislepia tarp nukritusių lapų ir pabunda tik kovo pabaigoje ar balandį, kai atšyla oras ir stipriau pašviečia saulė. Jie skraido dar ilgai, sudeda kiaušinėlius ir žūsta.

O vasaros pabaigoje išsiritę jų vaikai, pasiruošę ilgiausiam drugio gyvenimui.





Baltasis gandras

Kas ten per pievą raudonom kojom žirglioja? Kas raudonu snapu žiogus kapsi? Žinoma, tai baltasis gandras. Ar tikrai jis visas baltas? Taip, jis baltas, tačiau sparnų plunksnos juodos ir lyg apibertos baltais miltais.

Baltasis gandras – mūsų nacionalinis paukštis. Daugiau kaip 2 000 metų gandrai gyvena greta žmonių, o šie jiems įrengia lizdus ir saugo nuo pavojų. Gandrai turi net dvi šventes: kovo 25-ąją minimos Gandrinės, gandrų sutiktuovės, o rugpjūčio 24-ąją, Šv. Baltramiejaus dieną, – jų išlydėtuovės.

Sugrįžę gandrai skuba tvarkyti lizdo, atsistoję ant jo krašto užverčia galvą ir kleketuoja, nes kitokio balso neturi. Dėtyje 3–5 kiaušiniai, jie perimi 30 dienų, o po dviejų su puse mėnesio gandriukai palieka lizdą.

Gandrai lesa varles. Ar tik jas? Didžiausią maisto dalį sudaro vabzdžiai, sliekai, kai kada pelės, net žiurkės. Paskui – varlės.

Rugpjūtį mūsų baltieji gandrai susiburia į pulkus ir pakilę aukštyn, sparnais gaudydami palankias oro sroves, nuskuba į pietvakarius. Iki žiemaviečių Afrikoje jie skrenda 10–12 tūkstančių kilometrų. Jų nematome septynetą mėnesių. Gal todėl taip pasiilgstame ir laukiame pavasarį.





Didysis margasis genys

Ar girdėjote, kaip sako žmonės: „Genys margas, o pasaulis dar margesnis“? Ne-gi paukštis genys tikrai yra toks?

Lietuvoje gyvenantys margieji geniai neturi ypatingų spalvų, tačiau iš baltos, juodos ir trupučio raudonos sukuriamą nepakartojamą derinį. Dažniausias iš margųjų genių – didysis, retesni vidutinis ir mažasis margieji geniai.

Didysis margasis genys kopinėja medžių kamienais, nes jo nagai labai kibūs, kojos trumpos, o pirštai atrodo kaip visų genių – du atgręžti priekin, du – atgal. Geniui patogiu laiptuoti žieve, bet ant žemės jis nevikrus, vaikšto sunkiai. Genio uodega yra lyg trečia koja, ja paukštis remiasi į žievę – gerai, kad plunksnos tvirtos, standžios ir nesudylančios. Dar tvirtesnis snapas – juo kapoja medieną, išsikala uokšą lizdui, trupina riešutų kevalus ir aižo kankorėžius. Nuo eglės ar pušies

nuskindą kankorėžį genys įspraudžia medžio plyšin ir tokioje kalvėje snapu varto jo žvynelius, nes po jais yra skanių, maistingų, nors ir labai mažų sėklyčių.

Genį visada girdėsi, nes jis taukši snapu kapodamas medį, kikši kopinėdamas, čerška susiginčijęs su kitu geniū. O pavasarį geniai groja, snapu tarškindami sausą šaką.

Didžiojo margojo genio uokse užauga 4–6 geniukai, tėvai juos šeria surinktais vabzdžiais. Kitąmet genys kalsis naują uokšą, o senasis teks kitiems paukščiams – galbūt varnėnui, raudonuodegei ar žvirblinei pelėdai.

Genys dažnai atskrenda į lesyklą. Tada pro langą gali pamatyti, koks jis margas ir gražus.

